

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი

Grigol Robakidze University

ხელნაწერის უფლებით

With the right of manuscript

სოფიო კილაძე

Sopio Kiladze

ბავშვის საუკეთესო ინტერესები: განუსაზღვრელობა
საერთაშორისო სამართალში და განხორციელება ქართულ
კანონმდებლობაში

Best Interests of the Child: Indeterminacy in International Law
and Implementation in Georgian Legislation

საგანმანათლებლო პროგრამა: სამართალი
Educational Programm: Law

დისერტაცია წარდგენილია სამართლის დოქტორის
აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად
Thesis is presented for obtaining of the PhD Degree in Law

რეზიუმე

Abstract

თბილისი

Tbilisi

2024

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

სოფიო კილაძე

ბავშვის საუკეთესო ინტერესები: განუსაზღვრელობა
საერთაშორისო სამართალში და განხორციელება ქართულ
კანონმდებლობაში

საგანმანათლებლო პროგრამა: სამართალი

დისერტაცია წარდგენილია სამართლის დოქტორის
აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

რეზიუმე

თბილისი

2024

გრიგოლ რობაქიძის უნივერსიტეტი

მეცნიერ-ხელმძღვანელი: გოჩა ოჩიგავა
სამართლის დოქტორი, პროფესორი
მეცნიერ-ხელმძღვანელი: ღასან ხალილი
სამართლის დოქტორი, პროფესორი

დისერტაციის გაცნობა შესაძლებელია გრიგოლ
რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის
ბიბლიოთეკაში. თბილისი, ირინა ენუქიძის №3
(აღმაშენებლის ხეივანი მე-13 კმ)

სარჩევი

1.შესავალი	4
2. განსჯა-მეცნიერული მიგნებები	9
3.დასკვნა	19
4.რეკომენდაციები	21

1. შესავალი

კვლევის აქტუალობა: ბავშვის საუკეთესო ინტერესები ბავშვის უფლებათა საერთაშორისო სამართალში ერთ-ერთი ძირითადი ქვაკუთხედაა, რომელიც შიდასახელმწიფოებრივ სამართლებრივ სისტემაში მისი ჯეროვანი განხორციელების შემთხვევაში, ბავშვის კეთილდღეობის უზრუნველყოფის საფუძველს წარმოადგენს.

ბავშვის საუკეთესო ინტერესების მთავარი საყრდენი საერთაშორისო სამართალში გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენციაა. მე-3 მუხლში ის ბავშვის საუკეთესო ინტერესებით განსაზღვრავს თავის ცენტრალურ საფუძველს. თუმცა, კონვენცია არ შეიცავს ტერმინის დეტალურ განმარტებას. ეს აბსტრაქტული ხასიათი ქმნის საფრთხეს სუბიექტური ინტერპრეტირების კუთხით. ეს გარემოება გაურკვევლობას იწვევს კონვენციის იმპლემენტაციის პროცესში წევრი სახელმწიფოებისთვის. თუმცა, ასევე, გაეროს ბავშვის უფლებათა კომიტეტიც გარკვეული გამოწვევის წინაშე დგას, როდესაც კონვენციის მონიტორინგის პროცესში არ გააჩნია კონკრეტული მასშტაბი, რომლითაც უნდა გაიზომოს სახელმწიფოების მიერ მიღწეული პროგრესი. ამდენად, ეს საკითხი საჭიროებს შემდგომ კვლევასა და პრობლემის გადაჭრის გზების ძიებას.

საქართველოს, როგორც კონვენციის წევრ ქვეყანას, აქვს ვალდებულება განახორციელოს ბავშვის საუკეთესო ინტერესები. საქართველოს 1995 წლის კონსტიტუციის 36-ე მუხლის მე-3 პუნქტი ითვალისწინებდა ზოგადად ბავშვთა უფლებებს, რომლებიც რეალიზდებოდა კანონით. 2017 წლის საკონსტიტუციო რეფორმის შედეგად მხოლოდ მუხლის ნუმერაცია შეიცვალა და 36-ე მუხლი ჩანაცვლდა 30-ით, ფორმულირება კი იგივე დარჩა. 2015 წლიდან ქართულ

სამართლებრივ სივრცეში ბავშვის საუკეთესო ინტერესების იმპლემენტაციის კუთხით სამი მნიშვნელოვანი კანონი შევიდა ძალაში: არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი(2015); „სოციალური მუშაობის შესახებ“ საქართველოს კანონი (2018); ბავშვის უფლებათა კოდექსი (2020). მათ საფუძველზე, კანონის დონეზე პირველად განისაზღვრა ბავშვის საუკეთესო ინტერესები მისი შემადგენელი ელემენტებით. ასევე, მისი განხორციელებისთვის სამოქალაქო, საჯარო და სისხლის სამართლის მიმართულებით პირველად შეიქმნა ინსტიტუციური მექანიზმები, რომლებიც ბავშვის საუკეთესო ინტერესების ეფექტიან დაცვას ისახავს მიზნად.

ამ პროგრესის კვალდაკვალ, საკითხი ძალიან აქტუალური გახდა ქართულ პოლიტიკურ და საჯარო სივრცეებში. საზოგადოების გარკვეული ნაწილისგან შეინიშნებოდა მიუღებლობა და არასწორი გაგება როგორც ზოგადად ბავშვის უფლებებთან დაკავშირებული რეფორმების, ასევე ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დეფინიციასთან მიმართებით. გაიმართა დისკუსიები, მათ შორის პარლამენტში თუ პარლამენტს მიღმა, სოციალურ ქსელებში. დემონსტრაციებიც კი მოეწყო კანონპროექტების წინააღმდეგ. საბოლოო ჯამში, საქართველოს პარლამენტმა დაამტკიცა სამივე კანონპროექტი, რითაც სახელმწიფომ მნიშვნელოვანი განაცხადი გააკეთა როგორც ეროვნულ, ასევე, საერთაშორისო დონეზე.

საზოგადოებრივად და პოლიტიკურად აქტიური საკითხი, რომელიც კანონმდებლობას ეხება, ბუნებრივია, სამართლებრივი კუთხითაც აქტუალურია. ზემოთ ნახსენები საკანონმდებლო აქტების მიხედვით განსაზღვრული ბავშვის საუკეთესო ინტერესების თემატიკა, რომელიც, თავის მხრივ, კონვენციის მე-3 მუხლს ეყრდნობა, ფაქტობრივად, თითქმის გამოუკვლეველია ქართულ სამეცნიერო სივრცეში, რაც

საკითხს ერთიორად მატებს აქტუალობას. რადგან ბავშვის საუკეთესო ინტერესები წარმოადგენს როგორც კონვენციის, ასევე, ზემოთ აღნიშნული სამართლებრივი აქტების ერთ-ერთ კონცეპტუალურ საფუძველს, მისი თეორიული კვლევა და ქართულ სამართლებრივ სივრცეში, მათ შორის, კონსტიტუციასთან მიმართებით, მისი იმპლემენტაციის თავისებურებების განსაზღვრა მნიშვნელოვანია ამ კონცეფციის თეორიული განმარტებისათვის. თეორია, კი, თავის მხრივ, ასახვას პოვებს პრაქტიკაში, რადგან ორივე ერთმანეთთან მჭიდროდაა დაკავშირებული. კერძოდ, ძლიერი კონსტიტუციური და საკანონმდებლო საფუძველი, ბავშვებისთვის რეალური ხელშესახები შედეგების მოტანის საწინდარია, თუ არსებობს მისი განხორციელების პოლიტიკური ნება და შესაბამისი ადამიანური და მატერიალური რესურსი ქვეყანაში. თუმცა, ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დეტალურ განმარტებას ყველაზე დიდი მნიშვნელობა ენიჭება თავად ბავშვებისთვის.

კვლევის ობიექტია ბავშვის საუკეთესო ინტერესები.

საერთაშორისო სამართლის კუთხით, **კვლევის საგანია** კონვენციის მე-3 მუხლი (ბავშვის საუკეთესო ინტერესები), ისევე, როგორც კომიტეტის მე-14 ზოგადი კომენტარი. ეროვნული სამართლის კუთხით, კვლევის საგანი საქართველოს კონსტიტუციის 30-ე მუხლი და სამი კანონია (ბავშვის უფლებათა კოდექსი, „სოციალური მუშაობის შესახებ“ საქართველოს კანონი, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი).

კვლევის მიზანია შესწავლილ იქნას, რა ვალდებულებებს წარმოშობს ბავშვის საუკეთესო ინტერესები საერთაშორისო სამართლის დონეზე სახელმწიფოებისთვის კონსტიტუციასა და კანონთან მიმართებით; გამოვლინდეს, რამდენად ასრულებს

საქართველოს სახელმწიფო ამ ვალდებულებებს საქართველოს კონსტიტუციისა და სამი კანონის მაგალითზე, რომლებიც ქმნის ბავშვის უფლებათა დაცვის სამართლებრივ ფუნდამენტს - მოხდეს პრობლემების იდენტიფიცირება, შემუშავდეს მათი გადაჭრის ინოვაციური გზა და კონკრეტული რეკომენდაციები.

კვლევის ამოცანები: გაანალიზდეს ბავშვის საუკეთესო ინტერესების საერთაშორისო-სამართლებრივი ბუნების თავისებურებები, შინაარსი და ფარგლები, მათ შორის, გამოიკვეთოს, რა არის კონკრეტული ვალდებულებები აღნიშნული საერთაშორისო-სამართლებრივი საფუძვლიდან გამომდინარე კონსტიტუციასა და კანონებთან მიმართებით კონვენციის ხელშემკვრელი სახელმწიფოებისათვის; დეტალურად იქნეს გამოკვლეული საქართველოს კონსტიტუცია ბავშვის საუკეთესო ინტერესებთან მიმართებით საქართველოს საერთაშორისო-სამართლებრივი ვალდებულებების ჭრილში და გამოიკვეთოს მისი თავისებურებები; დეტალურად გაანალიზდეს ბავშვის საუკეთესო ინტერესების იმპლემენტაციის სპეციფიკა სამი კანონის მაგალითზე, რომლებიც ქმნიან ბავშვის უფლებათა დაცვის სამართლებრივ ფუნდამენტს საქართველოში.

ნაშრომში წარმოდგენილია **ორი ჰიპოთეზა:**

1. კონვენციის მე-3 მუხლი შეიძენს სავალდებულო კონკრეტულ შინაარსს, თუ მე-14 ზოგადი კომენტარი საფუძვლად დაედება საერთაშორისო ჩვეულებითი სამართლის ნორმებად ჩამოყალიბებას.

2. საქართველო ბავშვის საუკეთესო ინტერესების განხორციელების საერთაშორისო-სამართლებრივ ვალდებულებას მისთვის კონვენციით მინიჭებული დისკრეციის ფარგლებში მაღალი სტანდარტით შეასრულებს, თუ ბავშვის საუკეთესო ინტერესებს საქართველოს

კონსტიტუციაში ექსპლიციტურად ასახავს და შეიტანს შესაბამის ცვლილებებს ბავშვის უფლებათა კოდექსში.

მეთოდოლოგია: კვლევა ეფუძნება, როგორც საერთაშორისო, ასევე, შიდასახელმწიფოებრივი ნორმების განმარტების კლასიკურ მეთოდებს: გრამატიკული, სისტემური, ტელეოლოგიური და ისტორიული.

კვლევის შედეგები: საბოლოო ჯამში, კვლევის შედეგები განსაზღვრავს, რა არის კონვენციის მე-3 მუხლით განსაზღვრული ბავშვის საუკეთესო ინტერესების მაღალი სტანდარტი კონვენციის ხელშემკვრელი მხარეებისთვის და რამდენად შეასრულა საქართველომ ბავშვის საუკეთესო ინტერესების განხორციელების საერთაშორისო-სამართლებრივი ვალდებულება მისთვის კონვენციით მინიჭებული დისკრეციის ფარგლებში საქართველოს კონსტიტუციის ცვლილებისა და სამი კანონის მაგალითზე. კვლევის შედეგებით გამოწვევები იდენტიფიცირდება, როგორც საერთაშორისო, ასევე, ქართული სამართლის კუთხით, ისევე, როგორც, ფორმულირდება მათი დამღვევის კონკრეტული გზები.

მეცნიერული სიახლე და მნიშვნელობა:

კვლევის შედეგად შემუშავდა კონვენციის მე-3 მუხლიდან გამომდინარე ვალდებულებების დაკონკრეტების ინოვაციური მე-14 ზოგადი კომენტარისათვის სავალდებულო ძალის შექმნის მეთოდოლოგია კონვენციის ხელშემკვრელი სახელმწიფოებისთვის საერთაშორისო-სამართლის დონეზე, რომელიც უზრუნველყოფს კონვენციის მე-3 მუხლისათვის სისტემური განმარტების საფუძველზე სავალდებულო შინაარსის შექმნას და შემოთავაზებულ იქნა შესაბამისი რეკომენდაციები;

გამოიკვეთა საქართველოს მიერ კონვენციის მე-3 მუხლიდან და მე-14 ზოგადი კომენტარიდან ბავშვის საუკეთესო ინტერესების უზრუნველყოფის მაღალი სტანდარტის შესრულების მდგომარეობა (*status quo*) საქართველოს კონსტიტუციისა და სამი რელევანტური კანონის მაგალითზე;

დადასტურდა ბავშვის საუკეთესო ინტერესების ირიბი აღიარება საქართველოს კონსტიტუციაში მეცნიერული არგუმენტაციის საფუძველზე; გამოიკვეთა ხარვეზები ქართულ კანონმდებლობაში კონვენციის მე-3 მუხლის მაღალი სტანდარტის სრულად უზრუნველყოფასთან მიმართებით და შემუშავდა რეკომენდაციები საქართველოს პარლამენტისთვის მათ აღმოსაფხვრელად.

2. განსჯა-მეცნიერული მიგნებები

ბავშვის საუკეთესო ინტერესების განხორციელების სტანდარტი საერთაშორისო სამართალში - საერთაშორისო სამართლის საფუძველზე განსაზღვრული ბავშვის საუკეთესო ინტერესების ჯეროვანი განხორციელება ეროვნულ სამართლებრივ სისტემაში ხელს უწყობს ბავშვის კეთილდღეობის უზრუნველყოფის მიზანს. შესაბამისად, მას დიდი მნიშვნელობა აქვს ბავშვის უფლებათა რეალიზებისთვის.

იმ კონვენციებს შორის, რომლებიც ბავშვის საუკეთესო ინტერესებს პირდაპირ თუ ირიბად ეხება, ყველაზე ფართო და დახვეწილ ვალდებულებებს საქართველოსთვის წარმოშობს გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენცია, რადგან ყველა სხვა, თავის მხრივ, ეყრდნობა ამ უკანასკნელს.

იმის სათქმელად, თუ როგორ ასრულებს საქართველო თავის საერთაშორისო-სამართლებრივ ვალდებულებას, პირველ ყოვლისა, უნდა განისაზღვროს, როგორ განახორციელა საქართველოს სახელმწიფომ კონვენციის მე-3 მუხლისა და მისი ნორმატიული შინაარსის მოთხოვნები ქართულ სამართლებრივ სივრცეში. საზომი მასშტაბია კონვენციის მე-3 მუხლი. ამ უკანასკნელის შინაარსი, მათ შორის, კანონმდებლობასთან მიმართებით, არ არის ნორმატიულ დონეზე დეტალურად დაკონკრეტებული და ზოგადი ხასიათისაა, ხოლო სახელმწიფოებს ანიჭებს ფართო დისკრეციას განხორციელების პროცესში. შესაბამისად, ხშირ შემთხვევაში, რთულია მე-3 მუხლიდან მომდინარე ვალდებულებების შესრულების მდომარეობის შეფასება.

მე-3 მუხლის შინაარსი არ წარმოშობს დეტალურ ვალდებულებებს არც კანონმდებლობასთან მიმართებით. ამასთანავე, კომიტეტის მე-14 ზოგადი კომენტარი არ არის სავალდებულო, არამედ წარმოადგენს ავტორიტეტულ სახელმძღვანელოს, რომელიც ეხმარება სახელმწიფოებს უკეთესად და ეფექტიანად განახორციელონ ბავშვის საუკეთესო ინტერესები. თუმცა, აღნიშნულის მიუხედავად, სწორედ ეს სახელმძღვანელო რეკომენდაციები შეგვიძლია ავიღოთ საქართველოს სახელმწიფოს პროგრესის გასაზომად. იმ შემთხვევაში, თუ კონკრეტული სახელმწიფო ასრულებს ამ რეკომენდაციებს, ის თავის თავს ნებაყოფლობით ბოჭავს, ე.ი. აღიარებს ფაქტობრივად მისთვის შესასრულებლად სავალდებულოდ, რაც სრულ შესაბამისობაში მოდის სახელმწიფოთა საერთაშორისო-სამართლებრივ სუვერენული თანასწორობის პრინციპთან. კონვენციის მონიტორინგის პროცესისთვის კომიტეტის მნიშვნელობიდან და ავტორიტეტიდან, ასევე, კომიტეტის წევრების ლეგიტიმაციისა და დამოუკიდებლობის მაღალი ხარისხიდან გამომდინარე, კომიტეტის მე-14 ზოგადი კომენტარის რეკომენდაციებს მე-3 მუხლთან ერთად შეიძლება ვუწოდოთ მე-3 მუხლის განხორციელების მაღალი სტანდარტი. ხოლო საქართველოს

მიერ მათი დებულებების შესრულება, მე-3 მუხლის აბსტრაქტული ხასიათის გამო, ვაჩვენოთ, როგორც სახელმწიფოს მიერ ბავშვის საუკეთესო ინტერესების მაღალი სტანდარტით იმპლემენტაცია.

ბავშვის საუკეთესო ინტერესების კონსტიტუციაში ასახვის ვალდებულებაზე ექსპლიციტურად არ მიუთითებს არც კონვენციის მე-3 მუხლი და არც კომიტეტის მე-14 ზოგადი კომენტარი. თუმცა, მე-3 მუხლის მაღალი სტანდარტით შესრულებისათვის კონსტიტუციასთან მიმართებით, მის დასაკმაყოფილებლად აუცილებელია ბავშვის საუკეთესო ინტერესების კონსტიტუციის რანგში აყვანა. მაღალი სტანდარტის იდენტიფიცირება რეგიონულ ჭრილში შესაძლებელია, სულ მცირე, ევროსაბჭოს წევრ ქვეყნებთან მიმართებით. ის კონსტიტუცია, რომელიც ბავშვის საუკეთესო ინტერესებს ექსპლიციტურად და დეტალურად განსაზღვრავს ხილვადობის, ავტონომიურობისა და განხორციელების კრიტერიუმების შესრულების საფუძველზე, აჩვენებს ყველაზე კარგ მაგალითს და გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენციის მე-3 მუხლის მაღალი სტანდარტით იმპლემენტაციას.

მიუხედავად იმისა, რომ არც კონვენცია და არც კომიტეტის მე-14 ზოგადი კომენტარი არ ითვალისწინებს კონკრეტიკას, თუ რა შინაარსის მატარებელი უნდა იყოს კანონი ბავშვის საუკეთესო ინტერესების იმპლემენტაციასთან მიმართებით, თუ კანონი შეიცავს კონვენციის მე-3 მუხლისა და კომიტეტის მე-14 ზოგადი კომენტარის ძირითად მატერიალურ და პროცესუალურ შინაარსს, ისევე, როგორც ინსტიტუციური მოწყობის სისტემურ საკითხებს, ის ამით მყარ სამართლებრივ საფუძველს უქმნის როგორც თავად საკანონმდებლო ორგანოს, ასევე, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებას, მათ შორის, ინსტიტუციური გარანტიების კუთხითაც კონვენციის მე-3 მუხლის ეფექტიანი იმპლემენტაციისთვის. შესაბამისად, ეს სახელმწიფო მაღალი სტანდარტით უზრუნველყოფს ბავშვის

საუკეთესო ინტერესების განხორციელებას კანონთან მიმართებით.

ბავშვის საუკეთესო ინტერესების განუსაზღვრელობის პრობლემატიკის გადაჭრის გზა - მე-3 მუხლის აბსტრაქტული ხასიათი კონვენციის ხელმომწერ სახელმწიფოთა ნების გამოვლინებაა. საერთაშორისო საჯარო სამართალი მუდმივად განვითარებადი, დინამიური სფეროა. მართალია, ბავშვის საუკეთესო ინტერესები ზოგად-აბსტრაქტული ხასიათით გამოირჩევა, თუმცა, ხელშემკვრელი სახელმწიფოებისთვის განსაზღვრული ფართო დისკრეცია განპირობებულია, როგორც პრინციპის ისტორიული განვითარებით და კონვენციის მხარე სახელმწიფოების, როგორც საერთაშორისო სამართლის სუბიექტების ნებით, ასევე, პრინციპისთვის გარკვეული მოქნილობის არსებობის საჭიროებით. ადამიანის უფლებათა, მათ შორის ბავშვის უფლებათა განვითარება მუდმივი პროცესია, რომელიც ნაბიჯ-ნაბიჯ უმჯობესდება და დიდ ძალისხმევას მოითხოვს. არაერთი ათწლეულის განმავლობაში შეუპოვარი ბრძოლის შემდეგ მივიდა კაცობრიობა იმ კონდიციამდე, რომ ბავშვი საერთაშორისო სამართალმა აღიარა, როგორც უფლებების მატარებელი დამოუკიდებელი სუბიექტი. თუ იურიდიულად აღიარებას ისტორიის ხანგრძლივი მონაკვეთის გავლა დასჭირდა, ლოგიკურია, რომ მისი განხორციელება და რეალური ეფექტის მიღწევა გაცილებით უფრო მეტ დროს მოითხოვს. ზემოთ აღნიშნული პროგრესის ბაზისზე, კი, აუცილებელია შემდგომი განვითარება და კონკრეტული ნაბიჯების გადადგმა. და თუ ამ პროგრესულ მიღწევას ხელი აქტიური გეგმაზომიერი ნაბიჯებით შეეწყობა, შედეგი გაცილებით უფრო სწრაფად იქნება ხელშესახები.

მე-3 მუხლის განუსაზღვრელობის დილემის გადასაჭრელად კვლევის ფარგლებში შემუშავებულ იქნა ახალი, მე-14 ზოგადი კომენტარისათვის სავალდებულო ძალის შექმნის მეთოდოლოგია, რომელიც ეფუძნება მოსაზრებას, რომ ნორმის

განვითარების პროგრესი შესაძლებელია მიღწეულ იქნეს მე-3 მუხლის შინაარსის დაკონკრეტებით. ეს მნიშვნელოვნად გაზრდის როგორც ნორმის სიცხადესა და გამჭვირვალობას, ასევე, მოემსახურება ბავშვის საუკეთესო ინტერესების კომიტეტის მხრიდან მონიტორინგისა და სახელმწიფოთა მიერ იმპლემენტაციის პროცესების გაუმჯობესებას. ეს უკანასკნელი, კი, შესაძლებელია იმ შემთხვევაში, თუ კომიტეტის მე-14 ზოგადი კომენტარის ნორმები შესასრულებლად სავალდებულო საერთაშორისო ჩვეულებითი სამართლის ნორმებად ჩამოყალიბდება. ხოლო, იურიდიული ტექნიკის თვალსაზრისით, მე-3 მუხლის დაკონკრეტება სახელმწიფოებო სამართლის შესახებ ვენის კონვენციის 31-ე (3) (გ) მუხლით განსაზღვრული სისტემური განმარტების გზით მოხდება. მე-14 ზოგადი კომენტარისათვის სავალდებულო ძალის შექმნის მეთოდოლოგიის მიზანია დაიცვას ბალანსი, ერთი მხრივ, მე-3 მუხლის გარკვეული მოქნილობის შესანარჩუნებლად, რომელიც ემსახურება მის ვიწრო ჩარჩოებში მოქცევის თავიდან არიდებას, მეორე მხრივ კი, გარკვეული კონკრეტის უზრუნველსაყოფად, რათა ხელშემკვრელი სახელმწიფოებისთვის დეტალური ვალდებულებები გაიწეროს.

იმისათვის, რათა კომიტეტის მე-14 ზოგადი კომენტარის ნორმები სახელმწიფოებისათვის მბოჭავი ძალის მქონე ჩვეულებითი სამართლის ნორმებად ჩამოყალიბდეს, რომელშიც ნორმის შექმნისათვის აუცილებელი სუბიექტური და ობიექტური ელემენტები აშკარა იქნება, აუცილებელია სისტემური მიდგომის განვითარება. წამყვანი როლი სწორედ კომიტეტს, როგორც კონვენციის საზედამხედველო ბუნებრივ ლიდერ სახელმწიფოებო ორგანოს, შეუძლია იკისროს. მონიტორინგის პროცესში, სახელმწიფოებთან „კონსტრუქციული დიალოგის“ ფორმატში და შესაბამისი დასკვნითი რეკომენდაციების გაცემისას, კომიტეტმა მე-14 ზოგადი კომენტარის შესაბამისი დებულებები სისტემურად უნდა გაითვალისწინოს. ხოლო რეკომენდაციის მონიტორინგის პროცესში, უკუგების, ისევე, როგორც ხელშემკვრელ

სახელმწიფოებთან დიალოგის მიმდინარეობისას, აუცილებელია შეკრებილი და გაანალიზებული იქნეს მე-14 ზოგად კომენტართან დაკავშირებული ყველა განხორციელებული აქტივობა, ფაქტი და სახელმწიფოს წარმომადგენელთა კომენტარი. ეს უკანასკნელნი ხელს შეუწყობენ სუბიექტური და ობიექტური ელემენტების წარმოჩენას მე-14 მუხლის კონკრეტულ დებულებებთან მიმართებით, რაც თავის მხრივ, საერთაშორისო ჩვეულებითი ნორმის ჩამოყალიბების აუცილებელი წინაპირობაა.

ამასთანავე უნდა აღინიშნოს, რომ მე-14 ზოგადი კომენტარისათვის სავალდებულო ძალის შექმნის მეთოდოლოგიის წარმატების ერთ-ერთი ელემენტი კონვენციის ხელშემკვრელ სახელმწიფოთა უმეტესობის მხრიდან თანამშრომლობაა. მათ კონსტრუქციულად უნდა ითანამშრომლონ კომიტეტთან კონვენციის მონიტორინგის პროცესში, რაც, როგორც წესი, სახელმწიფოთა უმეტესობის შემთხვევაში გამოცდილების მიხედვით ისედაც აშკარაა. ამასთანავე, გათვალისწინებული უნდა იქნეს კომიტეტის მწირი ფინანსური და ადამიანური რესურსი. ზემოთ აღნიშნულ კონცეფციას აუცილებლად დასჭირდება კომიტეტის უზრუნველყოფა შესაბამისი რესურსებით. კვლევა ითვალისწინებს ყველა იმ თეორიულ რისკსა და სირთულეს, რომელმაც, შესაძლებელია, მე-14 ზოგადი კომენტარისათვის სავალდებულო ძალის შექმნის მეთოდოლოგიის განხორციელების პროცესი შეაფერხოს და წარმოადგენს მათ საპირწონე კონტრარგუმენტებს.

თუ ყველა ზემოაღნიშნული ნაბიჯი იქნება გადადგმული, საბოლოო ჯამში, მე-14 ზოგადი კომენტარის დანაწესთა ნაწილი წარმოიქმნება, როგორც ჩვეულებით-სამართლებრივი ნორმები, რომელიც კონკრეტულად შესძენს მე-3 მუხლს და იმავდროულად, შესასრულებლად სავალდებულო იქნება არა მხოლოდ კონვენციის მხარე სახელმწიფოების, არამედ სხვა დარჩენილი

სახელმწიფოებისთვისაც, რაც გააფართოებს მისი მოქმედების არეალს.

ბავშვის საუკეთესო ინტერესების განხორციელება ქართულ კანონმდებლობაში: საქართველოს კონსტიტუცია - ბავშვის საუკეთესო ინტერესები საქართველოს კონსტიტუციის შემადგენელი ნაწილია, რაც შეიძლება დადასტურდეს საქართველოს საკონსტიტუციო ნორმათა განმარტების გზით საქართველოს კონსტიტუციის 30-ე მუხლის მე-2 პუნქტის მეორე ნაწილის, მე-12 მუხლის, მე-9 მუხლის პირველი პუნქტისა და მე-4 მუხლის მე-2 პუნქტის მე-3 წინადადების ერთობლიობით. ბავშვი, როგორც უფლების მატარებელი, კონსტიტუციის 30-ე მუხლშია უშუალოდ მოხსენიებული და ეს დანაწესი მიუთითებს კანონზე, თუმცა, კონსტიტუციური ნორმა ადამიანის უფლებათა ჭრილში ვერ იქნება დაცლილი შინაარსისგან. ის აღიარებს ბავშვს, როგორც უფლებების მატარებელს. თუმცა, საგულისხმოა ამ დებულების სისტემური ადგილი კონსტიტუციაში. კერძოდ, ქორწინების უფლების მუხლში, რომელიც ოჯახს აძლიერებს. ამასთანავე, ბავშვი წარმოდგენილია, როგორც მოწყვლადი ჯგუფი, რომელიც განსაკუთრებულ დაცვასა და ზრუნვას საჭიროებს. ის ფაქტი, რომ ბავშვი მოწყვლადი ჯგუფის კონტექსტშია წარმოდგენილი დედების ჯგუფთან ერთად, არ ცვლის მისი, როგორც უფლების მატარებელი სუბიექტის მდგომარეობას. თუ ამ კონსტიტუციურ აღიარებას დავაკავშირებთ ზოგად პიროვნულ და ღირსების უფლებებთან, რომლებიც, ასევე, როგორც ზემოთ აღინიშნა, ბავშვის საუკეთესო ინტერესების მნიშვნელოვან ასპექტებს მოიცავენ, ამასთან გავითვალისწინებთ, რომ თანამედროვე კონსტიტუცია, რომელიც ადამიანის ხატს შეესაბამება, უნდა მოიცავდეს ბავშვის, როგორც ასაკობრივი თავისებურების მქონე ინდივიდის განსაკუთრებულ საჭიროებებს, უნდა ვალიაროთ კონსტიტუციაში ბავშვის საუკეთესო ინტერესების არსებობა. ბავშვის საუკეთესო ინტერესები, როგორც უკვე ზემოთ აღინიშნა, კონვენციის საყრდენ ოთხ პრინციპთან ერთ-ერთია, მას მსოფლიოს თითქმის ყველა სახელმწიფო აღიარებს და მასვე

ეყრდნობა ევროპის ადამიანის უფლებათა კონვენცია, სტრასბურგის სასამართლო და ევროკავშირის ადამიანის უფლებათა ქარტია. ის თამამად შეგვიძლია ჩავთვალოთ საერთაშორისოდ აღიარებულ ადამიანის უფლებად, რომელიც გამომდინარეობს საქართველოს კონსტიტუციის პრინციპებიდან მე-4 მუხლის მე-2 პუნქტის მე-3 წინადადების კონტექსტში. და ბოლოს, საკონსტიტუციო სასამართლომ ის თავის გადაწყვეტილებაში, მართალია დეტალური განხილვის გარეშე, მაგრამ წარმოადგინა, როგორც კონსტიტუციური სიკეთე. შესაბამისად, ნორმათა სისტემური, ტელეოლოგიური და ისტორიული განმარტების საფუძველზე, შეიძლება ვთქვათ, რომ ბავშვის საუკეთესო ინტერესები კონსტიტუციის დონეზე სწორედ 30-ე მუხლის მე-2 პუნქტის მეორე ნაწილის, მე-12 მუხლის, მე-9 მუხლის პირველი პუნქტისა და მე-4 მუხლის მეორე პუნქტის შესაბამისად წინადადების ერთობლიობით არის გამყარებული.

ამდენად, საქართველოს სახელმწიფო სრულად მოდის კონვენციის მე-3 მუხლიდან გამომდინარე ვალდებულებებთან შესაბამისობაში კონსტიტუციასთან მიმართებით. თუმცა, ხილვადობის, ავტონომიურობის, ისევე, როგორც განხორციელების კრიტერიუმების ნაწილში, საქართველოს კონსტიტუცია კონვენციის მე-3 მუხლის მაღალი სტანდარტის უზრუნველსაყოფად მოითხოვს შემდგომ დახვეწას. კერძოდ, მეტი სიცხადისთვის, ბავშვის საუკეთესო ინტერესები კონსტიტუციის ტექსტში უშუალოდ უნდა განისაზღვროს და არ იყოს საჭირო სხვადასხვა სამართლებრივი კონსტრუქციებისადმი მიმართვა. ასევე, ის უნდა განიმარტოს მკაფიოდ, რაც გაცილებით უფრო გააძლიერებს როგორც ბავშვის საუკეთესო ინტერესების ნორმატიულ კონსტიტუციურ შინაარსს, ასევე, ხელს შეუწყობს ბავშვის საუკეთესო ინტერესების პრინციპზე ცნობიერების ამაღლებას სხვადასხვა წრეში და ამით, საბოლოო ჯამში წარმოადგენს ბავშვის საუკეთესო ინტერესების საუკეთესო საერთაშორისო-სამართლებრივ სტანდარტს. ასევე, მაღალი სტანდარტის უზრუნველსაყოფად მნიშვნელოვანია,

რომ ბავშვი, როგორც უფლების მატარებელი და არა როგორც დაცვის ობიექტი ან მოწყვლადი ჯგუფის წარმომადგენელი, ცალკე იყოს გამოყოფილი. ამასთან, ბავშვს უნდა მიეცეს საკონსტიტუციო სასამართლოში ნორმატიულთან ერთად, აღმასრულებელი ხელისუფლების ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტებისა და სასამართლო გადაწყვეტილების ბავშვის საუკეთესო ინტერესებთან შესაბამისობის დადგენის მიზნით გასაჩივრების უფლება.

ბავშვის საუკეთესო ინტერესების განხორციელება ქართულ კანონმდებლობაში: სამი კანონი - სამი საკანონმდებლო აქტის ანალიზი ცხადყოფს, რომ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსიდან ბავშვის უფლებათა კოდექსის მიღებამდე შეინიშნება ბავშვის საუკეთესო ინტერესების პრინციპის გარკვეული ევოლუციური განვითარება. ჯერ კანონმდებელმა ერთმანეთის მიყოლებით დაარეგულირა ორი სპეციფიკური სფერო და პირველ ეტაპზე, მხოლოდ მათთან მიმართებით განსაზღვრა ბავშვის საუკეთესო ინტერესები-მართლმსაჯულების ნაწილში პირდაპირ, სოციალური მუშაობის ნაწილში-მხოლოდ ტერმინის დონეზე დეტალური დეფინიციის გარეშე. და ბოლოს, ეს პროცესი დაგვირგვინდა კოდექსით, რომელიც არა მხოლოდ ამ ორ სპეციფიკურ სფეროს, არამედ, ბავშვის კეთილდღეობის ყველა მიმართულებას ეხება. ბავშვის საუკეთესო ინტერესების კონცეფცია კოდექსის მიხედვით გაცილებით უფრო ფართო, დეტალური და მრავლისმომცველია. მისი მიზანი, მათ შორის, არა ამ აქტების გაუქმება, არამედ უფლებათა დაცვის ფართო გარანტიების ქოლგის შექმნა, ისევე, როგორც საქართველოს კონსტიტუციასთან, გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენციასა და სხვა საერთაშორისო ვალდებულებებთან ჰარმონიზაციაა. და თუ სხვა საკანონმდებლო აქტები არ ითვალისწინებენ კოდექსის სტანდარტის გარკვეულ საკითხებს, კოდექსის ბავშვის საუკეთესო ინტერესების კონცეფციამ უნდა შეავსოს ის. ხოლო, თუ მათ შორის წინააღმდეგობა წარმოიქმნება, ასეთ შემთხვევაში, უპირატესობა კოდექსს ენიჭება, იმისათვის, რათა

სისტემის ერთიანობა იყოს უზრუნველყოფილი და ფრაგმენტულობა- თავიდან აცილებული. ეს წინააღმდეგობები ბავშვის დაცვისა და მხარდაჭერის გარანტიებს მნიშვნელოვნად დააზიანებდა. ამდენად, ქართველმა კანონმდებელმა სისტემურად შექმნა მყარი სამართლებრივი საფუძველი ერთიანი კოდექსის მიხედვით ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დაცვისთვის, ხოლო კონკრეტული ორი სფეროს დეტალიზაცია (სისხლის სამართლის მართლმსაჯულება და სოციალური მუშაობა, რომელთაც უდიდესი მნიშვნელობა აქვთ ამ კონცეფციის დაცვისათვის), სპეციალური საკანონმდებლო აქტებით დაარეგულირა. თუმცა სამივე ეს აქტი საერთო ჯამში ემსახურება ერთ მიზანს და ქმნის ძლიერ, სისტემურ სამართლებრივ საფუძველს ბავშვის საუკეთესო ინტერესების ცხოვრებაში განხორციელებისთვის.

კოდექსი ითვალისწინებს ბავშვის საუკეთესო ინტერესების როგორც მატერიალურ შინაარსს, ასევე, მისი განხორციელების პროცესუალურ ნორმებს. ის წარმოადგენს ბავშვის საუკეთესო ინტერესების ტერმინის დეტალურ დეფინიციას, მათ შორის, მის პრიორიტეტულ განსაზღვრას მშობლის მიერ, როგორც ერთგვარი „დამცავი“ დებულება, რომელიც, იმავდროულად, შეიცავს სახელმწიფოს სუბსიდიარულ პასუხისმგებლობას. დეფინიცია წარმოადგენს, ასევე, ბავშვის საუკეთესო ინტერესების ცალკეულ ელემენტებს და როგორ ხდება ბავშვის საუკეთესო ინტერესებისთვის უპირატესობის მინიჭება.

ყველა დონის ინსტიტუციური გარანტიები, რომლებიც ბავშვის საუკეთესო ინტერესების ცხოვრებაში განხორციელების სამართლებრივ გარანტიას წარმოადგენს, ფართოდ არის გაშლილი კოდექსში.

ნაშრომი სამ მნიშვნელოვან ინოვაციაზე აკეთებს აქცენტს სიახლიდან და ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დაცვისათვის

მათი აქტუალობიდან გამომდინარე: (1) მუნიციპალიტეტები, (2) სოციალური მუშაკი, (3) კოორდინაციის სისტემა.

3. დასკვნა

შეჯამების სახით შეიძლება ითქვას, რომ კონვენციის მე-3 მუხლი შეიძენს სავალდებულო კონკრეტულ შინაარსს, თუ მე-14 ზოგადი კომენტარი საფუძვლად დაედება საერთაშორისო ჩვეულებითი სამართლის ნორმებად ჩამოყალიბებას. აღნიშნული მიიღწევა მე-14 ზოგადი კომენტარისათვის სავალდებულო ძალის შექმნის მეთოდოლოგიის გამოყენებით. ამისათვის აუცილებელია მე-14 ზოგადი კომენტარის შინაარსი

საერთაშორისო ჩვეულებითი სამართლის ნორმებად ჩამოყალიბდეს სისტემური განმარტების საფუძველზე, რისთვისაც აუცილებელია სამი პრინციპის განხორციელება: (1) სისტემური მიდგომის პრინციპი; (2) სახელმწიფოთა თანამშრომლობის პრინციპი; (3) რესურსით უზრუნველყოფის პრინციპი.

საქართველომ ბავშვის საუკეთესო ინტერესების განხორციელების საერთაშორისო-სამართლებრივი ვალდებულება მისთვის კონვენციით მინიჭებული დისკრეციის ფარგლებში, საქართველოს კონსტიტუციის ცვლილებისა და სამი მნიშვნელოვანი კანონის მაგალითზე, უმეტესწილად თანამედროვე საერთაშორისო-სამართლებრივი მაღალი სტანდარტის შესაბამისად შეასრულა. თუმცა, კვლევის პროცესში გამოიკვეთა რამდენიმე ცალკეული საკითხი, რაც საქართველოს მიერ კანონის დონეზე მიღწეულ მაღალ სტანდარტს სრულად შეავსებს და რომელიც დეტალურად რეკომენდაციების ნაწილშია მოცემული.

ბავშვის საუკეთესო ინტერესები, როგორც საერთაშორისო სამართლის, ასევე, ეროვნულ დონეებზე, მუდმივი დახვეწის საგანია. ის, როგორც ფართო და მრავლისმომცველი კონცეფცია, თავისი სამსახოვანი ბუნებით მიმართულებათა და საკითხთა ფართო სპექტრს მოიცავს და მისი ფარგლები ჯერ საერთაშორისო სამართალში არ არის ცხადი, რაც რისკებს ქმნის განხორციელების პროცესში. თუმცა ბავშვთა კეთილდღეობის უზენაესი მიზნის მისაღწევად აუცილებელია როგორც საერთაშორისო სამართლის, ასევე, ეროვნულ დონეზე არ შეწყდეს განვითარების მუდმივი პროცესი. საჭიროა მუდმივი ცვლილებები, რომლებიც გააუმჯობესებს ბავშვის უფლებათა დაცვას და მოიტანს ხელშესახებ დადებით შედეგებს ბავშვებისთვის. პირველ რიგში, პოზიტიური ცვლილებები სამართლებრივ განვითარებას ეხება, რადგან ის არის რეალური რეფორმების კატალიზატორი.

კონვენციის მე-3 მუხლისათვის სავალდებულო შინაარსის შექმნას საერთაშორისო სამართალში და მის განხორციელებას, ისევე, როგორც ბავშვის საუკეთესო ინტერესების კოდექსისეულ ნორმატიული შინაარსის იმპლემენტაციას, წინ გრძელი და წინააღმდეგობებით აღსავსე გზა აქვს. პროგრესს, რეალურ ცვლილებებს, როგორც უფლებათა განვითარებისა და უფლებებისთვის ბრძოლის ისტორია გვიჩვენებს, დიდი დრო და რესურსი, შეუპოვრობა სჭირდება. თუმცა, ადრე თუ გვიან, შედეგი მაინც მიიღწევა. ამიტომ, აუცილებელია, არ შევწყვიტოთ ფიქრი ცვლილებებისათვის, კვლევა, არ დავაკლოთ ცდა, თუნდაც რეალური შედეგების დადგომას დიდი დრო დასჭირდეს. სწორედ ეს არის ამ კვლევის მიზანი, შეიტანოს თავისი მოკრძალებული წვლილი მუდმივ განვითარებაში და არ დააკლოს ცდა პროგრესს ბავშვებისთვის კეთილდღეობის უზრუნველყოფის საქმეში.

4. რეკომენდაციები

რეკომენდაცია 1: მიზანშეწონილია მე-3 მუხლის შინაარსი დაკონკრეტდეს სისტემური განმარტების საფუძველზე და მიიღოს სავალდებულო ხასიათი, რათა თავიდან იქნას აცილებული ნორმის სუბიექტური ინტერპრეტაცია. ამისათვის, მნიშვნელოვანია კომიტეტმა გამოიყენოს მე-14 ზოგადი კომენტარისათვის სავალდებულო ძალის შექმნის მეთოდოლოგია, რაც მოიცავს შემდეგს: გაითვალისწინოს მე-14 ზოგადი კომენტარის სტანდარტი სახელმწიფოებზე გაცემული რეკომენდაციების შემუშავების პროცესში სისტემურად და გამოიყენოს უკუგების პროცედურა გაცემულ რეკომენდაციებთან დაკავშირებით ინფორმაციის შეგროვებისთვის; შეაგროვოს და გააანალიზოს მე-14 ზოგადი კომენტარის თითოეულ დებულებასთან მიმართებით კონკრეტული სახელმწიფოების პრაქტიკა და *opinion juris*; გამოიყენოს გაეროს გენერალური ასამბლეისადმი რეკომენდაციით მიმართვის მექანიზმი სახელმწიფოთა პრაქტიკისა და *opinion juris* შესახებ ინფორმაციის შეგროვების და ანალიზისთვის, იმ შემთხვევაში, თუ ასეთი ანალიზის გაკეთება მისი მწირი რესურსებიდან გამომდინარე შეუძლებელი იქნება; იმუშაოს პრევენციულად სახელმწიფოთა არაერთგვაროვანი პრაქტიკის თავიდან აცილების მიზნით რეკომენდაციების განხორციელების პროცესში. (სისტემური მიდგომის პრინციპი). მნიშვნელოვანია, რომ კონვენციის წევრმა 196-მა სახელმწიფომ ითანამშრომლოს კომიტეტთან (სახელმწიფოთა თანამშრომლობის პრინციპი). ასევე, აუცილებელია, რომ გაეროს ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისიის ოფისმა უზრუნველყოს კომიტეტი შესაბამისი ფინანსური და ადამიანური რესურსით - (რესურსით კომიტეტის უზრუნველყოფის პრინციპი)

რეკომენდაცია 2: იმისათვის, რათა საქართველოს სახელმწიფომ კონვენციის მე-3 მუხლით განსაზღვრული ვალდებულება სრულად შეასრულოს მაღალი სტანდარტით, მნიშვნელოვანია,

რომ საქართველოს პარლამენტმა უზრუნველყოს ბავშვის საუკეთესო ინტერესების კონსტიტუციის დონეზე აყვანა ექსპლიციტურად, საკონსტიტუციო ცვლილებების მიღებით. ასევე, აუცილებელია, რომ საქართველოს პარლამენტმა კოდექსში საკანონმდებლო ცვლილებების მეშვეობით: შეიტანოს მკაფიო მითითება ბავშვის საუკეთესო ინტერესებთან დაკავშირებული გადაწყვეტილების მიღებამდე, ყველა ობიექტური გარემოების გამოკვლევისა და კარგად აწონ-დაწონვის ვალდებულების განსაზღვრის შესახებ;

გაწეროს დასაბუთების ვალდებულება გადაწყვეტილების მიმღებისთვის, თუ რატომ მიენიჭა ერთ რომელიმე ინტერესს უპირატესობა ბავშვის საუკეთესო ინტერესების შეფასებისას;

მოახდინოს ბავშვის მოსმენის პროცედურის გაწერის ვალდებულების დელეგირება საქართველოს მთავრობაზე კანონქვემდებარე აქტის საფუძველზე, ისევე, როგორც უზრუნველყოს ამ პროცედურების დამატების ცვლილებების შეტანა საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტში.

Grigol Robakidze University

With the right of manuscript

Sopio Kiladze

**Best Interests of the Child: Indeterminacy in International
Law and Implementation in Georgian Legislation**

Educational Programm: Law

Thesis is presented for obtaining of the PhD Degree in Law

Abstract

Tbilisi

2024

Grigol Robakidze University

Scientific supervisor: **Gocha Ochigava**
Doctor of Law, Professor

Scientific supervisor: **Ghassan Khalil**
Doctor of Law, Professor

The dissertation is available at the library of Grigol Robakidze University, Tbilisi, Irina Enukidze №3 (David Agmashenebeli Alley 13).

Table of contents

1. Introduction	26
2. Key Findings	30
3. Conclusion	38
4. Recommendations	40

1. Introduction

Relevance of research: best interests of the child in international child rights law is one of the main cornerstones, the basis for ensuring well-being of the child if it is properly implemented in the national legal system.

The main pillar for the best interests of the child in international law is the UN Convention on the Rights of the Child. It defines the best interests of the child as its central basis in Article 3. However, the Convention does not include a detailed definition of the term. This abstract character can lead to its subjective interpretation. This circumstance causes uncertainty in the process of implementation of the Convention for member states. However, the UN Committee on the Rights of the Child also faces a certain challenge while monitoring of the Convention. It does not have a specific standard by which the progress achieved by the states can be measured. Thus, this issue requires further research and finding ways how to solve the problem.

Georgia, as a State Party to the Convention, has the obligation to implement the best interests of the child. Article 36 (3) of the 1995 Constitution of Georgia defined child rights in general, which were to be realized by law. As a result of the Constitutional Reform 2017, only the numbering of the Article was changed and Article 36 heading was replaced by Article 30, while the wording remained the same. Since 2015, three breaking through laws regarding the implementation of the best interests of the child have entered into force in Georgia: the Juvenile Justice Code (2015); the Law of Georgia "On Social Work" (2018); the Code on the Rights of the Child (2020). Based on the mentioned legislative framework, the best interests of the child was determined for the first time with its constituent elements at the law level. Institutional mechanisms were created as well for their implementation for the first time with

respect to civil, administrative and criminal law which the aim to effectively protect the best interests of the child.

Along with this progress, the issue became very relevant in Georgian political and public spaces. The lack of acceptance and misunderstanding could be observed for one part of the public regarding the reforms related to the rights of the child in general and as well as with respect to the definition of the best interests of the child. Discussions were held, including in and outside the Parliament. Even demonstrations were even organized against the bills. The Parliament of Georgia finally approved all three draft laws, thus the state made a significant statement both at the national -, and international levels.

A socially and politically active issue related to legislation is certainly also relevant from a legal point of view. The topic of the best interests of the child, defined according to the above mentioned legislative acts, which, in turn, is based on Article 3 of the Convention, is in fact almost unexplored in the Georgian scientific space, which makes the issue even more urgent. Since the best interests of the child is one of the conceptual basis of both the Convention and the aforementioned legal acts, its theoretical research also with respect to its implementation status in the Georgian legal space, including in relation to the Constitution, is important for the theoretical definition of this concept. Theory, in turn, finds reflection in practice. In particular, a strong constitutional and legal basis is a prerequisite for bringing tangible results for children, if there is a political will to implement it, including to accumulate appropriate human and material resources at the national level. However, a detailed definition of the best interests of the child is of greatest importance for the children themselves.

The object of research is the best interests of the child.

In terms of international law, **the subject of the study** is Article 3 of the Convention (best interests of the child), as well as the General Comment No 14 of the Committee on the Rights of the Child. In terms of national law, the subject of the study is Article 30 of the Constitution of Georgia and three respective laws (the Code on the Rights of the Child, the Law of Georgia "On Social Work", the Juvenile Justice Code).

The purpose of the research is to study what obligations the best interests of the child define for states at the international law level in relation to domestic constitutions and laws; to find out to what extent the state of Georgia fulfills these obligations on the example of the Constitution of Georgia and the three laws that create the legal foundation for the protection of child rights - to identify problems, to develop innovative way for their solutions and elaborate specific recommendations.

The tasks of the research are: to analyze the features, content and the scope of the international legal nature of the best interests of the child, including, to outline the specific obligations of the State Parties to the Convention based on the mentioned international legal basis in relation to domestic constitution and law; The Constitution of Georgia will be examined in detail in relation to the best interests of the child in the context of Georgia's international legal obligations and its features will be highlighted; to analyze in detail the specifics of the implementation of the best interests of the child on the example of three laws forming the legal foundation for the protection of the rights of the child in Georgia.

Two hypotheses are presented in the research :

1. Article 3 of the Convention will acquire a binding concrete content, if the General Comment No 14 becomes the basis for establishing the norms of customary international law.

2. Georgia will fulfill its international legal obligation to implement the best interests of the child within the discretion granted to it by the Convention with a high standard, if the best interests of the child is explicitly reflected in the Constitution of Georgia and appropriate amendments are made in the Code on the Rights of the Child.

Methodology: the research is based on classical methods of interpretation of both international and domestic norms: grammatical, systematic, teleological and historical.

Results of the research : The results of the research determine what is the high standard for the best interests of the child defined by Article 3 of the Convention for the State Parties and to what extent Georgia has fulfilled its international legal obligation to implement the best interests of the child within the discretion granted to it by the Convention on the example of the amendment of the Constitution of Georgia and the three laws. With the results of the research, challenges are identified from the point of view of international-, and Georgian law, as well as specific ways for the solution are elaborated.

Scientific novelty and importance:

As a result of the research a innovative methodology for acquiring binding force for the General Comment No14 specifying the obligations with respect to Article 3 of the Convention was developed for the State Parties to the Convention at the international law level, which ensures the acquisition of binding content for Article 3 of the Convention based on a systemic interpretation, and the relevant recommendations were proposed.

The state (*status quo*) of implementation of the best interests of the child according to the Article 3 of the Convention and the General Comment No 14 with the high standard by Georgia was highlighted on the example of the Constitution of Georgia and the three relevant laws.

Implicit recognition of the best interests of the child in the Constitution of Georgia based on scientific argumentation was identified; Gaps regarding ensuring the high standard of implementation of the Article 3 of the Convention within the Georgian legislation were identified and subsequent recommendations for addressing them were developed for the Parliament of Georgia.

2. Key Findings

The standard of implementation of the best interests of the child in international law - the consistent implementation of the best interests of the child determined on the basis of international law in the national legal system contributes to the aim of ensuring the well-being of the child. Therefore, it is of utmost importance for the realization of child rights.

Among the international agreements that directly or indirectly concern the best interests of the child, the United Nations Convention on the Rights of the Child defines the broadest and most sophisticated obligations for Georgia, as all other conventions, in turn, rely on the latter.

In order to be able to say how Georgia fulfills its international legal obligation, first of all, it should be determined how the state of Georgia implemented the requirements enshrined in the Article 3 of the Convention in the Georgian legal space. The measuring scale is Article

3 of the Convention. The content of the latter, including in relation to the legislation, is not specified in details at the normative level and is of a general nature, while giving states wide discretion in the implementation process. Therefore, in many cases, it is difficult to assess the effectiveness of the implementation of obligations arising from Article 3.

The content of Article 3 does not include detailed obligations even in relation to the legislation. Furthermore, the Committee's General Comment No 14 is not binding, but rather an authoritative guide to help States to better and more effectively implement the best interests of the child. However, despite the above mentioned argumentation, we can take these guiding recommendations to measure the progress of the State Party Georgia. If a specific state fulfills these recommendations, it binds itself voluntarily, i.e. acknowledges that it is actually mandatory for it to be fulfilled. This is in full compliance with the principle of Sovereign Equality of states. Based on the importance and authority of the Committee for the monitoring process of the Convention, as well as the high degree of legitimacy and independence of the Committee members, the recommendations enshrined in General Comment No 14 of the Committee in conjunction with Article 3 can be called a high standard for the implementation of Article 3. And Georgia's implementation of these provisions, due to the abstract nature of Article 3, should be shown as the state's implementation of the best interests of the child with a high standard.

Neither Article 3 of the Convention nor General Comment No 14 of the Committee explicitly refer to the obligation to include explicitly the best interests of the child in the Constitution. However, in order to fulfill Article 3 with a high standard in relation to the Constitution, it is necessary to level up the best interests of the child to the “main law” of the state. A high standard can be identified regionally, at least in relation to the State Parties of the Council of Europe. A constitution

that defines the best interests of the child explicitly and in details, based on the fulfillment of the criteria of *visibility*, *autonomy* and *implementation* shows the best example and high standard of the implementation of Article 3 of the UN Convention on the Rights of the Child.

Although neither the Convention nor the General Comment No 14 of the Committee provide specifics of what the content of a law should be in relation to the implementation of the best interests of the child, if the law includes main substantive and procedural provisions of Article 3 of the Convention and the General Comment No 14, it thus creates a solid legal framework for the legislative body itself, as well as for the executive and judicial authorities, including in terms of institutional guarantees for the effective implementation of Article 3 of the Convention. Accordingly, this state ensures the implementation of the best interests of the child according to a high standard with respect to law.

The way to solve the problem of indeterminacy of the best interests of the child - the abstract character of Article 3 is a manifestation of the will of the signatory states to the Convention. Public international law is a constantly developing, dynamic field. It is true that the best interests of the child is of a general-abstract nature. However, the wide discretion granted is caused due to the historical development of the principle and the will of states (as subjects of international law) as well as due to the need to ensure some flexibility by State Parties. The development of human rights, including children's rights, is a continuous process that improves step by step and requires a lot of effort. After many decades of unrelenting struggle, humanity reached the condition where public international law recognized the child as a rights holder. If legal recognition took a long period of history, it is logical that its implementation and achieving real effects require much more time. On the basis of the progress mentioned above, it is necessary to further develop and take concrete steps. And if this

progressive achievement is supported by active planning, the result will be tangible much faster.

Methodology of acquisition for binding force to the General Comment No 14 was developed within the framework of the research. It is based on the opinion that progress in the development of the norm can be achieved by specifying the content of Article 3. This will significantly increase clarity and transparency of the norm, as well as will serve to improving the monitoring by the Committee on the best interests of the child and the implementation processes by states. The latter is possible if the content of the General Comment No 14 of the Committee is established as mandatory norm of customary international law. And, from the point of view of legal technique, the specification of Article 3 will be made through the systemic interpretation determined by Article 31 (3) (c) of the Vienna Convention on the Law of Treaties. The objective of the methodology of acquiring of binding force for General Comment No 14 is to maintain a balance: on the one hand, to maintain certain flexibility of Article 3, which serves to avoid its narrow framework and on the other hand, to provide certain concreteness in order to prescribe detailed obligations for State Parties.

In order to ensure provisions of General Comment No 14 are leveled up to the niveaus of customary international law with binding force for the states, the subjective and objective elements necessary for the creation of such norms need to be evident and a systemic approach must be developed. The leading role can be taken by the Committee on the Rights of the Child as the natural leading UN treaty body monitoring the implementation of the Convention. In the process of monitoring, in the format of "constructive dialogue" with states and while issuing relevant Concluding Observation, the Committee should systematically take into account the relevant provisions of the General Comment No 14. And in the process of the monitoring of previously issued Concluding Observations, including in the framework of the

dialogue with the State Parties, it is necessary to collect and analyze all the activities, facts and comments of the state representatives related to General Comment No 14. This will contribute to the presentation of subjective and objective elements in relation to the specific provisions of Article 3, which, in turn, is a necessary prerequisite for the establishment of international customary law norms.

It is noteworthy that one of the elements of success of the methodology of acquiring binding force for General Comment No 14 as a customary international law norm is the cooperation of States Parties to the Convention. They should cooperate constructively with the Committee in the process of monitoring of the Convention, which is usually already evident with respect to the experience regarding absolute majority of states. In addition, the financial and human resources shortage of the Committee should be taken into account. The concept mentioned above will definitely require the Committee to be provided with appropriate resources. The research takes into account all the theoretical risks and difficulties that may hinder the process of implementation of the binding force acquisition methodology for the General Comment No 14 and the author presents her counter-arguments in this regard.

If all the above mentioned steps are taken, in the end, at least one part of the provisions of General Comment No 14 will emerge as customary international law norms, which will give determinacy to Article 3 and, at the same time, will be binding not only for the States Parties to the Convention, but also on other remaining States expanding its scope.

Implementation of the best interests of the child in Georgian legislation: the Constitution of Georgia - the best interests of the child is a constituent part of the Constitution of Georgia, which can be confirmed through the interpretation of the constitutional norms as defined in Article 30 (2) in conjunction with Article 12, Article 9 (1),

Article 4 (2) of the Constitution of Georgia. A child as a rights holder is directly mentioned in Article 30 of the Constitution, and this provision refers to the law, however, the constitutional norm cannot be devoid of content in terms of human rights. It recognizes the child as a bearer of rights. However, the systemic placement of this provision in the Constitution is significant, in particular, in the article dedicated to the right to marriage, which strengthens the family. The child is presented as a vulnerable group that needs special protection and care. The fact that a child is represented in the context of a vulnerable group together with a group of mothers does not change its status as a rights holder. If we connect this argumentation with the rights of personality and dignity enshrined in the Constitution, while taking into account that modern constitutions are based on the human image and must include the special needs of the child as an individual with age and maturity characteristics, the implicit existence of the best interests of the child in the constitution must be recognized. The best interests of the child, as already mentioned above, is one of the four principles supporting the Convention, it is recognized by almost all states of the world, and it is also based on the European Convention on Human Rights, the Strasbourg Court and the EU Charter of Human Rights. We can safely consider it as an internationally recognized human right, which is derived from the principles of the Constitution of Georgia in the context of Article 4 (2). Finally, the Constitutional Court of Georgia underlined the best interests of the child in its decision, although without a detailed discussion, as a constitutional good. Accordingly, based on the systematic, teleological and historical interpretation of the norms, we can derive the best interests of the child from Article 30 (2) in conjunction with Article 12, Article 9 (1) and Article 4 (2) at the level of the Constitution.

Thus, the State of Georgia fully complies with the obligations arising from Article 3 of the Convention in relation to the Constitution. However, in terms of visibility, autonomy, as well as implementation criterion, the Constitution of Georgia requires further refinement to ensure the high standard of Article 3 of the Convention. In particular,

for ensuring clarity, the best interests of the child should be explicitly defined directly in the text of the Constitution and there should be no need to refer to various legal constructions. Also, it should be determined clearly, which will strengthen both the normative constitutional content of the best interests of the child, as well as will contribute to raising awareness in various circles, and thus, ultimately represent the best international legal standard. Also, to ensure a high standard, it is important that the child is seen as a rights holder and not as an object of protection or a representative of a vulnerable group. In addition, the child should be given the right to appeal to the constitutional court, along with against the legislation, also against the individual administrative-legal acts of the executive authority and the court decision in order to determine the compliance with the best interests of the child.

Implementation of the best interests of the child in Georgian legislation: three laws - the analysis of three legislative acts reveals that a certain evolutionary development of the principle of the best interests of the child can be observed from the Juvenile Justice Code to the adoption of the Child Rights Code. First, the legislator regulated two specific areas one after another, and at the first stage, defined the best interests of the child only in relation to these two - juvenile justice and the social work - only as a the term, without details. Finally, this process has been finalized with the adoption of the Code on the Rights of the Child that addresses not only these two specific areas, but all areas of child welfare. The concept of the best interests of the child under the Code is much broader, detailed and comprehensive. Its purpose, among others, is not to cancel these acts, but to create an umbrella of broad guarantees for rights protection, as well as harmonization with the Constitution of Georgia, the UN Convention on the Rights of the Child and other international obligations. And if other legislation does not address certain aspects of the Code's standard, the Code's concept of the child's best interests should supplement it. And if there is a contradiction between them, in such a case, priority is given to the Code, in order to ensure the unity of the system and to avoid

fragmentation. These objections would significantly undermine the guarantees of protection and support of the child. Thus, the Georgian legislator systematically created a solid legal basis for the protection of the best interests of the child according to the unified code, and regulated the detailing of two specific areas (criminal justice and social work, which are of great importance for the protection of this concept), with special legislative acts. However, all three acts serve the same purpose and create a strong, systematic legal basis for the implementation of the best interests of the child in life.

The Code takes into account the material content of the best interests of the child, as well as the procedural norms of its implementation. It presents a detailed definition of the term, including the prerogative of its defining primarily by the parents as a kind of "protective" provision, which, at the same time, enshrined the subsidiary responsibility of the state. The definition also presents the individual elements of the best interests as well.

Institutional safeguards at all levels, which represent the legal guarantee of the implementation of the best interests of the child in life are widely defined in the Code.

The paper focuses on three important innovations based on their novelty and relevance for protecting the best interests of the child: (1) municipalities, (2) social worker, (3) coordination system.

3. Conclusion

As a conclusion Article 3 of the Convention will acquire a binding concrete content, if General Comment No 14 become the basis for establishing customary international law norms. This is achieved by

applying of the methodology of acquiring of binding force to General Comment No 14.

For the establishment of customary international law norms on the basis of a systemic definition it is necessary to implement following three principles: (1) the principle of a systemic approach; (2) the principle of state cooperation; (3) Principle of provision with resources.

Georgia fulfilled its international-legal obligation to implement the best interests of the child within the discretion granted to it by the Convention, on the example of the amendment of the Constitution of Georgia and three important laws, which in wider scale are in accordance with the modern international high standard. However, during the research process, several issues were identified, which will fully complement the high standard achieved by Georgia at the level of the law, and which are given in detail in the recommendations section.

The best interests of the child is a subject of constant refinement both under international law and at the national level. As a broad and comprehensive concept, with its three-dimensional nature it covers a wide range of directions and issues, and its scope is not yet clear in public international law, which creates risks in the implementation process. However, in order to achieve the supreme goal of children's well-being, it is necessary to not give up the continuous process of development both at the international law-, and at the national level. Permanent changes and improvements are needed that will ensure the protection of children's rights and bring tangible positive results for children. Positive changes concerning legal development are catalyst for real reforms.

Acquiring the mandatory content for Article 3 of the Convention in international law and its implementation, as well as the implementation of the normative content of the Code on the best interests of the child, has a long and difficult path ahead. Progress, real changes, as the history of the development and struggle for rights shows, require a lot of time and resources as well as perseverance. However, sooner or later, the result will be achieved. Therefore, it is necessary not to stop thinking about changes, to research, not to stop trying, even if it takes a long time for real results to appear. The purpose of this research is to make its humble contribution to sustainable development and not to detract from the progress made in ensuring the well-being of children.

4. Recommendations

Recommendation 1 : It is advisable to specify the content of Article 3 on the basis of a systemic definition and ensure it is mandatory in order to avoid subjective interpretation of the norm. For this purpose, it is important for the Committee to use the methodology of acquiring of binding force for the General Comment No 14, which includes the following: take into account the standard of the General Comment No 14 in the process of developing the Concluding Observations issued to the States systematically and use the feedback to collect information related to the issued recommendations; to collect and analyze the practice and *opinion juris* of specific states in relation to each provision of the General Comment No 14; to use the mechanism of applying with a recommendation to the UN General Assembly to collect and analyze information on state practice and *opinion juris* , in case if such analysis is impossible due to its limited resources; to work preventively in the process of implementation of Concluding Observations in order to avoid non-uniform practices of states (system approach principle). It is important that the 196 member states to the Convention cooperate with the Committee (principle of cooperation of states). Also, it is

necessary that the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights provides the Committee with appropriate financial and human resources - (principle of providing the Committee with resources)

Recommendation 2 : In order to ensure that Georgia fulfills its obligations under Article 3 of the Convention with a high standard, it is important for the Parliament of Georgia that the best interests of the child are explicitly raised to the level of the Constitution by adopting Constitutional Amendments.

Also, it is necessary that the Parliament of Georgia, through legislative amendments in the Code on the Rights of the Child:

include a clear instruction on determining the obligation to investigate and carefully weigh all objective circumstances before making a decision related to the best interests of the child;

prescribe the obligation to justify to decision-makers why one or the other interest was given priority in the assessment of the best interests of the child;

delegate the obligation to prescribe the child participation procedure to the Government of Georgia on the basis of a by-law, as well as to ensure that amendments to the Rules of Procedure of the Parliament of Georgia are made to add these procedures.